

ONA TILI VA O'QISH DARSLARINI MATN ORQALI INTEGRATSIYALASH METODIKASI

Kaziyeva Elvira Tursinbayevna

70110501 - "Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)" mutaxassisligi 2-bosqich magistranti.

Nukus davlat pedagogika instituti, O'zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqola ona tili va adabiyot darslarini tashkil etishda mantlararo integratsiyalashuvdan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari yoritib berilgan bo'lib, turli metodlarning foydalari haqida aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Integratsiya, diogonostik tahlil, Piza test, Fesmu metodi, Sinkweyn metodi, operatsion metod, ona tili o'qitish metodikasi, metodisttek aloqadolik.

МЕТОДИКА ИНТЕГРАЦИИ РОЖДЕННОГО ЯЗЫКА И УРОКОВ ЧТЕНИЯ ЧЕРЕЗ ТЕКСТ

Казиева Элвира Турсынбаевна

70110501 - магистрант 2 ступени специальности "Теория и методика образования и обучения (начальное образование)".

*Нукусский государственный педагогический институт,
Узбекистан*

Аннотация: В данной статье освещаются особенности использования межкультурной интеграции в организации занятий по родному языку и литературе, упоминаются преимущества различных методов.

Ключевые слова: интеграция, диагностический анализ, тест Пизы, метод Фесмю, метод Синквейна, операционный метод, метод обучения родному языку, методологическая связь.

METHODOLOGY OF MOTHER LANGUAGE AND READING LESSONS INTEGRATION THROUGH THE TEXT

Kaziyeva Elvira Tursinbayevna

70110501 - Master's student of the 2nd stage of the specialty "Theory and Methodology of Education and Training (Primary Education)".

Nukus State Pedagogical Institute, Uzbekistan

Abstract: This article sheds light on the specific features of using intercultural integration in the organization of native language and literature classes, and mentions the benefits of different methods.

Key words: Integration, diagnostic analysis, Pisa test, Fesmu method,

Sinkweyn method, operational method, native language teaching method, methodological connection.

Bugungi kunda ta'limga berilgan e'tiborning samarasi o'laroq yurtimiozda olib borilyotgan turli islohotlarning ta'lim bilan bog'liq jihatlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak – zamonaviy ta'lim metodikalarining kundalik turmush hayotimiz bilan bog'liq jihatlarini biz ta'lim olayotgan oliy ta'lim muassasalari va maktab ta'lim tizimi bilan bevosita bog'lash o'rinlidir. Jumladan ona tili va adabiyot dars soatlarini tashkil etishda fanlararo va matnlar aro integratsiyalashuvning o'ziga xos xususiyatlari ham ilmiy ham nazariy jihatdan o'z samarasini berib kelmoqda.

V. S. Kukushin “Integratsiya – bu bir yoki bir nechta turli fanlar bo'yicha bir – biridan farq qiluvchi bilimlarning yaxlitlikka asoslangan xususiyatga ega bo'lgan tizimga birlashuvchi o'ziga xos jarayondir” deb baho beradi. “Fanlararo integratsiya haqida fikr almashishdan oldin integratsiya o'zi nima uni qanday qo'llash kerak yoki qo'llamasa ham bo'laveradimi singari savollarga javob topaylik. Integratsiya (lot. Integration - tiklash, to'ldirish, integer - butun) - bu fanlarning differensial jarayon davomida yaqinlashuvi va bog'lanish hosil qilishi hisoblanadi. Integratsiya jarayoni fanlar orasidagi aloqani yangi, yuqori sifatda birbiriga bog'lash bosqichi bo'lib, o'zini yuqori ko'rinishda namoyon eta olish lozim bo'ladi. Shuni alohida ta'kidlash joizki, integratsiya jarayoni ildizlari uzoq o'tmishdagi xalq va ilmiy pedagogikaga asoslangan. o'tmishdagi xalq pedagogikasida didaktika ta'sirining ruhiy-pedagogik xususiyati hamda 200 psixologik-pedagogik bog'liqlik to'g'risida K.D.Usheniskiy shunday degan edi: “Har qanday fan tomonidan xabar qilinayotgan bilim va g'oya dunyo va hayotga keng nigoh va yorituvchan holatda berilishi lozim”. O'sha davrlarda ham olimlar fanlar o'rtasidagi bog'lanishni ya'ni, integratsiyani qo'llash taqdim etilayotgan bilimlar hayotga keng nigoh tashlash imkonini berishini alohida ta'kidlab o'tishgan” [1].

Ona tili va adabiyot darslarining tashkil etilishida pedagoglar tomonidan darsning sifatli tarzda tashkil etilishi va qolaversa, amaliyotda qo'llanilayotgan usul va metodlarning ahamiyati o'laroq ta'lim tizimi bugungi kunda keng ahamiyatga sazovor bo'lib kelmoqda. Bunda darsning tashkil etilishidan kelib chiqib, turli mitedlarning stilistik majumini ishlab chiqish, tajribada sinalgan metodlardan unumki foydalanish dolzarb masalalardan biridir. Ona tili va adabiyot darslarini tashkil etishda turli metodlardan o'laroq piza testlar, pizza matnlarning amaliyotda qo'llanilishi samarali ekanligidan kelib chiqib ushbu metodning qo'llanishi anchga qulaylikni tashkil etadi. Ona tili darsliklarining tarkibiy qismiga kirgan mashqlar tarkibini tashkil etadigan matnlarning aksariyat qismi tayyor adabiy vositalar sifatida adabiyot darslarida o'qitiladigan roman, qissa, hikoyalar tarkibidan olinib,

mashqqning qonun qoidasiga mos kelgan tartibdagina kitobning mavzuga aloqador bo‘lgan qismiga kirgiziladi. Bunda miza testlar va piza matnlardan foydalanish ancha foyda beradi. Misol uchun berilgan pizza testdan har bir talaba o‘z dunyoqarashi bilim ko‘nikmalaridan foydalangan holda javob berishi, mashqda so‘ralgan vazifalarni bajarishi kerak bo‘ladi. Piza testlar har ikkala fanning o‘zaro integratsiyalashuvi natijasida talabaning ham mantiqiy ham ilmiy jihatdan fikrlash qobiliyatiga ta‘sir etadi. Quyidagi mashqa e‘tibor qaratamiz. Mashqda ona tili va adabiyot fanlarining integratsiyalashuvi natijasida shakllangan mashqning mazmuni quyidagicha:

1 – mashq.

Quyida berilgan matn yuzasidan xatolikka uchragan so‘zlarning imloviy xatoliklarini izohlang hamda so‘z qo‘llash bilan bog‘liq bo‘lgan xatoliklarni belgilang. Mantiqiy jihatdan matn to‘g‘ri tuzilgan ekanligiga ishonch hosil qiling?

“Qora ammam har kecha qo‘limga sho‘t paxta bog‘laydi. So‘rpaxta yaxshi - yu hidini yomon ko‘raman. Tag‘in o‘zimmikini bog‘lasa, mayliydi, ammam paxtani o‘zi ho‘llaydi. Dadam o‘shandayam kelmadi. Sog‘inib ketdim” [2]. Bunda talaba berilgan matn yuzasidan topshiriqlarni bajarish chog‘ida avvalgiga qaraganda ko‘proq fikrlashga, imlovliq, mantiqiy, uslubiy jihatdan xato va kamchiliklarni topishga erishadi.

Bundan tashqari fanlarari integratsiyani shakllantiruvchi amaliy metodlar ham mavjud bo‘lib ularning qo‘llanilish o‘rni, stilistikasi, strukturaviy tuzilishi, ma‘lum qonun - qoidalar birlashmasi ham mavjud. Anashunday metodlardan FESMU va SINKWEYN metodlarining samarasi o‘laroq pedagoglarga tavsiya etilyotgani sabab ushbu metodlarning boshqa fanlar bilan integratsiyaga kirishuvi mavjud bo‘lib, notiqlik san‘atining FESMU metodi bilan aloqadorligi va “Munozara” intellektual musobaqasi ishtirokchilarini yetishtirishda, SINKWEYN metodining esa geografiya, tarix va matematika fanlari bilan aloqadorlikni shakllantirishida o‘ziga xoslik mavjudligi yuzasidan fanlararo integratsiyani shakllantiruvchi va qolaversa, uning turli tarmoqlari - matnli tarzda, sur‘atli tarzda, audio tarzda va boshqacha uslublarda berilishida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqotchi B.S.Abdullayeva o‘zaro fanlararo aloqadorlikni quyidagi turlarga ajratadi:

1. Mazmunli;
2. Operatsion;
3. Metodik;
4. Tashkiliy

Integratsiyashtirilgan darslar bolalarning dunyoqarashida bir butunlikni, voqealar uzviyligini tushunishni tabiatan anglab yetishga o‘rgatadi. Shuni alohida hisobga olish kerakki, maktablardagi boshlang‘ich sinflarda

darslarning integratsion bog'lanishlari ilmiy jihatdan ham ishlab chiqilgan. Mavjud turli fikrlar va qarashlar esa bir-biriga zid va qarashli bo'lmaganligi sababli integratsiya muammosi hamon bahsli masalalardan biri bo'lib qolmoqda [3].

Umumiy qilib olganda, ona tili va adabiyot darslarini tashkil etishda fanlararo integratsiyalardan o'zaro foydalanish va bunda matnlarni aloqadorlikni shakllantirishda Ona tili o'qitish metodikasi samarali foyda beradi. Bunda turli metodlar amaliyotidan foydalanish bilan birgalikda amalda qo'llanilayotgan eksperimentni har tomonlama tahlil etish, integratsiya tarzida tanlanib havola qiliyotgan matnning strukturaviy tuzilishini inobatga olgan holda, kommunikativ birliklar va qolaversa, predikativ uslublar hamohangligida darslarning namunali va mazmunli tashkil topishi ahamiyatli hisoblanadi. Universitet va pedagogika institutlarining filologiya fakulteti talabalari uchun dasrlk sifatida chop etilgan "Ona tilini o'qitish metodikasi" kitobi mualliflari: G'ulomov, Qodirov, Ernazarova, Bobomurodova, Alavutdinova, Karimjonovalarning fikriga ko'ra Ona tili va adabiyot fanlarining matnlarni integratsiyalashuvini ta'minlashda Diagonostik tahlil bir muncha ahamiyat kasb etadi. "Diagonostika tushunchasi yunoncha so'zdan kelib chiqqan bo'lib, "aniqlashga qodir" degan ma'noni ifodalaydi. Diagonostik tahlil olingan yozma ishlar, o'tkazilgan savol - javoblar va kuzatishlar asosida uyushtiriladi va u uch bosqichni o'z ichiga oladi:

Birinchi bosqich tadqiqot predmetini aniqlash, xatolarning oldini olish, bartaraf etish, so'z zaxirasini oshirish.

Ikkinchi bosqich - yuzaga kelgan murakkab holatning kelib chiqish sabablarini aniqlashdir.

Uchinchi bosqich – yuzaga kelgan murakkab holatni bartaraf etish yo'llarini belgilashdan iborat" [4].

Shunday qilib zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holatda dars soatlarini tashkil etar ekanmiz, keng jamoatchilik va ilm - fan ahli orasida keng mushohadalarga sazovor bo'lib kelyotgan ona tili va adabiyot darslarini tashkil etishda matnlarni ustida integratsiyalarni shakllantirishda uslub, so'z qo'llash mahorati va ilmiy yondashuv o'z samarasini bermay qolmaydi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5-sinf o'quvchilari uchun dasrlk mualliflari - N. Mahmudov, A. Sobirov, Sh. Sattorov, SH. Toshmirzayeva, D. Mannopovalar ham yuqorida yuritilgan fikrlarga qo'shiladi. 60 – mashqqa ahamiyat qarating: "Matnda yo'l qo'yilgan xatolarni tog'rilab, daftaringizga yozing. Qaysi a'zolarida sodir bo'lgan tovushlarda xatolikka yo'l qo'yiladi?" [5].

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, maktablarda va Oliy ta'lim muassasalarida ona tili va adabiyot darslarini matnlarni bila birgalikda integratsiyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari yuksak ahamiyat kasb

etadi.

ADABIYOTLAR

1. Ortiqova Nargiz Baxtiyorovna “Fanlararo integratsiyaning ta’limdagi ahamiyati”. Nizomiy nomidagio TDPU 1- kurs magistranti.
2. Hoshimov o’tkir “Ikki eshik orasi” /roman/ “Adabiyot barhayot asarlar” turkumi. T: “Olm-ziyo zakovat”, 2019.
3. Xurramova Zarnigor Juraqul qizi “Ona tilini o’qitishda integrative yondashuv” Bitiruv malakaviy ishi. Toshkent – 2018
4. A. G’ulomov, M. Qodirov, M. Ernazarova, A. Bobomurodova, N. Alavutdinova, V. Karimjonova. “Ona tili o’qitish metodikasi” (Universitet va pedagogika institutlarining filologiya fakulteti talabalari uchun darslik). Toshkent: “Fan va texnologiya” 2012.
5. N. Mahmudov, A. Sobirov, Sh, Sattarov, SH. Toshmirzayeva, D. Mannopova Ona tili darslik (Umumiy o’rta ta’lim maktablarining 5 – sinfi uchun darslik. Toshkent: G’afur G’ulom nomidagi nashryot – matbaa ijodiy uyi -2022.